

Aleksandra Zięba

STRATEGIA BEZPIECZEŃSTWA NIEMIEC W PIERWSZEJ DEKADZIE XXI WIEKU

Wprowadzenie

Bezpośrednio po zjednoczeniu obu państw niemieckich w 1990 r., „nowa” Republika Federalna Niemiec, uwzględniając zmienione po zimnej wojnie uwarunkowania międzynarodowe, realizowała politykę bezpieczeństwa ochrony i promocji niemieckich interesów w powiązaniu z ogólną strategią Zachodu – wspomagania przemian demokratycznych w krajach Europy Środkowej i Wschodniej, rozszerzania europejskich i euroatlantyckich struktur międzynarodowych, umacniania powiązań transatlantyckich, a także wielostronnych instytucji międzynarodowych, takich jak ONZ, KBWE i Rada Europy. Była to ostrożna polityka zwiększania odpowiedzialności Niemiec za losy pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego; dopiero od 1994 r. RFN zdecydowała się na wysyłanie wojsk Bundeswehry do operacji pokojowych i stabilizacyjnych poza obszarem państw sojuszniczych z NATO i UZE. Stopniowo Niemcy zwiększały swoje zaangażowanie w świecie.

Na przełomie XX i XXI w. przesądziła o tym zasadniczo zmieniona sytuacja geostrategiczna. Rozszerzenie NATO o trzy kraje środkowoeuropejskie, wojna Sojuszu „o Kosowo”, a zwłaszcza ataki terrorystyczne w USA 11 września 2001 r. i proklamowanie przez Waszyngton tzw. wojny z terroryzmem spowodowały, że Niemcy zdecydowały się na zasadnicze zmiany w strategii bezpieczeństwa. Opracowanie to opiera się na analizie oficjalnych dokumentów wydawanych przez rząd federalny oraz Federalne Ministerstwo Obrony RFN, w tym tzw. pakietów antyterrorystycznych z 2001 r., wytycznych dla polityki obronnej z 2003 r. i Białej Księgi na temat bezpieczeństwa Niemiec i przyszłości Bundeswehry, a także innych dokumentów

dotyczących kontynuowania reformy Bundeswehry. Ponadto wykorzystano opracowania niemieckich i polskich autorów na temat polityki zagranicznej i bezpieczeństwa RFN, przede wszystkim prace Mariusza Medeńskiego i Pawła Pietrzaka, Karla Kaisera i Hansa W. Maulla oraz Thomasa Jägera, Alexandra Hösego i Kaia Oppermana. Na podstawie dokumentów i literatury przedmiotu została dokonana rekonstrukcja założeń niemieckiej strategii bezpieczeństwa na początku XXI w., ze wskazaniem na jej cechy i ewolucję.

Założenia strategii bezpieczeństwa zjednoczonych Niemiec

3 października 1990 r. powstały Niemcy, jakich nigdy nie było w historii. Nowe Niemcy różnią się od Republiki Bońskiej, Niemieckiej Republiki Demokratycznej i Republiki Weimarskiej przede wszystkim stabilną demokracją, niewysuwaniem roszczeń terytorialnych i brakiem wrogów. Jak zauważa Karl Kaiser, Republika Federalna Niemiec po 1990 r. to państwo, które zakorzeniło swoje „wartości, instytucje polityczne, swoje przetrwanie gospodarcze i swoją politykę zagraniczną najgłębiej na Zachodzie”¹. Wraz ze zjednoczeniem polityka zagraniczna i bezpieczeństwa zdjęły z siebie balast konfliktu między Wschodem a Zachodem. Zjednoczone Niemcy stanęły jednak przed wyborem: samoograniczenie się w sferze polityki zagranicznej i bezpieczeństwa czy przyjęcie „odpowiedzialności” za losy świata. Pewne wartości niemieckiej polityce bezpieczeństwa i obrony narzucił Traktat o ostatecznej regulacji w odniesieniu do Niemiec z 12 września 1990 r. Główne jego postanowienia dotyczyły: zniesienia praw i odpowiedzialności czterech mocarstw w odniesieniu do Niemiec i Berlina jako całości; określenia obszaru zjednoczonych Niemiec; zobowiązania do nieposiadania sił zbrojnych większych niż 370 tys. żołnierzy; wycofania wojsk byłego ZSRR z obszaru byłej NRD i Berlina Wschodniego oraz wojsk alianckich z Berlina Zachodniego; potwierdzenia członkostwa RFN w NATO i w UZE².

Wraz z zakończeniem rywalizacji Wschód–Zachód pojęcie „wojny” nabrało dla RFN nowego znaczenia, przestało być kategorią „teoretyczną” oznaczającą potencjalne zagrożenie. Wojna stała się rzeczywistością – jak choćby na Bałkanach i w innych częściach świata. Odwrót od zimnej wojny nie oznaczał przerwania, ale nawet zwiększenie nielegalnego handlu bronią oraz materiałami rozszczepialnymi. Oprócz tego wzrosło zagrożenie m.in. transnarodową przestępczością zorganizowaną, międzynarodowym terroryzmem i handlem narkotykami. Procesy globalizacyjne sprzyjają również rozprzestrzenianiu się epidemii, pandemii (np. AIDS, ptasia grypa) czy katastrof ekologicznych, przestępstwem elektronicznym oraz zagrożeniom płynącym z tzw. państw upadających (*failed states*)³.

¹ Zob.: K. Kaiser, *Das vereinte Deutschland in der internationalen Politik*, [w:] *Deutschlands neue Außenpolitik*, t. 1: *Grundlagen*, red. K. Kaiser, H. W. Maull, München 1994, s. 3.

² *Traktat o ostatecznej regulacji w odniesieniu do Niemiec, Moskwa 12 września 1990 r.*, „Zbiór Dokumentów” 1991, nr 3, s. 67–75.

³ Por.: K. Kaiser, *op. cit.*, s. 5–6; P. Pietrzak, *Polityka bezpieczeństwa zjednoczonych Niemiec*, Warszawa 2001, s. 15; H.-G. Wieck, *Transnationale Gefährdungen der internationalen Sicherheit*, [w:] *Deutschlands neue Außenpolitik...*, t. 2, München 1995, s. 225–237.

Ogromny wpływ na politykę bezpieczeństwa zjednoczonych Niemiec miał rozpad Związku Radzieckiego oraz powstanie w Europie Środkowej i Wschodniej niezależnych państw, które obrały drogę demokratycznego rozwoju. Konieczne więc stało się wypracowanie podstaw traktatowych z państwami Europy Środkowej oraz określenie nowego statusu Niemiec w pozimnowojennej Europie. Przebudowa stosunków z krajami Europy Środkowej znalazła wyraz w zawieraniu traktatów o przyjaźni i współpracy z deklaracjami poparcia dla starań Polski, Czecho-Słowacji i Węgier o członkostwo w budowanej wówczas Unii Europejskiej oraz o współpracy na rzecz bezpieczeństwa i współpracy w Europie. Uregulowania traktatowe odnosiły się również do kwestii statusu mniejszości niemieckiej w Polsce, Czecho-Słowacji, w Rumunii i na Węgrzech oraz wprowadzały instytucję regularnych konsultacji międzyrządowych⁴. Niemcy aktywnie zaangażowały się w procesy transformacyjne i stabilizacyjne w tym regionie oraz popierały starania państw Europy Środkowej o członkostwo w NATO i UE. Aktywne zaangażowanie Niemiec na rzecz rozszerzenia UE poszerzyło sfery politycznego, gospodarczego i społecznego bezpieczeństwa w całej Europie.

Ważne znaczenie dla polityki bezpieczeństwa Niemiec mają stosunki z Federacją Rosyjską, postrzeganą w kontekście kształtowania się europejskiego systemu bezpieczeństwa. 9 listopada 1991 r. podpisano Traktat o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z ZSRR⁵. Niemcy wspomagały politycznie i finansowo transformację ustrojową w Rosji; popierały kandydaturę Rosji do Rady Europy, aby umocnić demokrację i gospodarkę wolnorynkową w tym państwie. Zaangażowanie Niemiec w kwestii włączania Rosji w struktury bezpieczeństwa euroatlantyckiego zaowocowało m.in. Aktem stanowiącym o wzajemnych stosunkach, współpracy i bezpieczeństwie między NATO a Federacją Rosyjską z 27 maja 1997 r. oraz utworzeniem forum konsultacyjnego w postaci Stałej Wspólnej Rady NATO-Rosja.

Najważniejszymi determinantami zewnętrznymi polityki bezpieczeństwa Niemiec są zobowiązania wynikające z członkostwa w NATO i Unii Europejskiej, istotne znaczenie ma także członkostwo Niemiec w ONZ i KBWE/OBWE.

Oprócz uwarunkowań międzynarodowych niebagatelne znaczenie mają czynniki wewnętrzne, takie jak: transformacja ustrojowa i integracja wschodnich landów, wzrost bezrobocia, napływ imigrantów, nasilenie przestępczości pospolitej i zorganizowanej, pauperyzacja społeczeństwa we wschodnich landach, spadek tempa rozwoju gospodarczego, nasilenie aktywności grup ekstremistycznych, system obronny (Bundeswehra, obrona cywilna).

Zmianę strategii bezpieczeństwa RFN po zjednoczeniu potwierdzały przyjmowane kolejno dokumenty programowe, takie jak:

– Wytyczne dla polityki obronnej (*Verteidigungspolitische Richtlinien*), sformułowane 26 listopada 1992 r. przez Federalne Ministerstwo Obrony,

⁴ RFN zawarła z Polską Traktat o potwierdzeniu istniejącej granicy 14 XI 1990 r. oraz 17 VI 1991 r. Traktat o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy. Podobne dokumenty o przyjaznej współpracy podpisała z Bułgarią 9 X 1991 r., z Węgrami 6 II 1992 r., z Czecho-Słowacją 27 II 1992 r. i Rumunią 21 IV 1992 r.

⁵ Zob. szerzej: E. Cziomer, *Historia Niemiec współczesnych 1945–2005*, Warszawa 2006, s. 400–406.

- Biała Księga 1994 (*Weißbuch 1994. Weißbuch zur Sicherheit der Bundesrepublik Deutschland und zur Lage und Zukunft der Bundeswehr*), opublikowana przez Federalne Ministerstwo Obrony RFN 5 kwietnia 1994 r.,
- wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 12 lipca 1994 r., który umożliwił wysyłanie wojsk Bundeswehry na tzw. operacje *out of area*,
- umowa koalicyjna rządu SPD-Sojusz90/Zieloni z 20 października 1998 r.⁶

Dokumenty programowe przyjęte po 11 września 2001 r.

Na przełomie XX i XXI w. zasadniczo zmieniły się międzynarodowe uwarunkowania bezpieczeństwa państw strefy euroatlantyckiej, w tym również Republiki Federalnej Niemiec. W marcu 1999 r. do NATO zostały przyjęte trzy państwa środkowo-europejskie (Polska, Czechy i Węgry) a zaraz po tym Sojusz Północnoatlantycki przeprowadził tzw. wojnę o Kosowo z FR Jugosławii. Operacja ta – jakkolwiek uzasadniana względami humanitarnymi – nie miała autoryzacji Rady Bezpieczeństwa ONZ, a więc była nielegalna. Stany Zjednoczone, zmierzając wyraźnie w stronę polityki unilateralizmu i rozwiązań siłowych, przekonały do tej interwencji swoich europejskich sojuszników, w tym Niemcy. Wśród polityków i komentatorów dominuje jednak pogląd, że punktem zwrotnym zmiany w pozimnowojennym ładzie międzynarodowym były zamachy terrorystyczne dokonane 11 września 2001 r. na budynku World Trade Center w Nowym Jorku i Pentagonu w Waszyngtonie, co skłoniło USA do ogłoszenia tzw. wojny z terroryzmem. Wyrazem uświadomienia sobie przez elity rządzące w RFN wzrostu nowych zagrożeń było przyjęcie przez rząd federalny „pierwszego pakietu antyterrorystycznego” (*Anti-Terror Paket*) 19 września 2001 r., uchwalenie przez Bundestag „drugiego pakietu antyterrorystycznego” 14 grudnia 2001 r. oraz wytyczenie nowych kierunków w polityce obronnej (maj 2003 r.).

a) Pakiety antyterrorystyczne

Pakiety antyterrorystyczne dotyczyły wzmocnienia kompetencji instytucji zajmujących się m.in. zbieraniem informacji o grupach radykalnych, monitorowaniu aktywności finansowej grup podejrzanych o terroryzm oraz śledzeniem działalności grup powiązanych z międzynarodową przestępczością zorganizowaną (Federalny Urząd Ochrony Konstytucji – *Bundesverfassungsschutz*, BfV; Federalny Urząd Kryminalny – *Bundeskriminalamt*, BKA); kontrwywiadem wojskowym (Niemiecka Federalna Służba Wywiadowcza – *Bundesnachrichtendienst*, BND); kontrolą graniczną (Federalna Straż Graniczna – *Bundesgrenzschutz*, BGS).

Pakiety przewidywały również zmiany w prawie dotyczącym kontroli dowodów osobistych, zaostrzenie ustawy o stowarzyszeniach oraz zaostrzenie prawa przyznawa-

⁶ Omówienie dokumentów zob.: A. Zięba, *Koncepcja bezpieczeństwa Niemiec*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, red. R. Zięba, Warszawa 2008, s. 127–129.

nia azylu, wiz i pozwolenia na tymczasowy pobyt osobom podejrzanym o działalność terrorystyczną. Zaostrzono też zasady bezpieczeństwa podróżowania samolotami⁷. Drugi pakiet z grudnia 2001 r. zakładał wprowadzenie 17 zmian w ustawach dotyczących wewnętrznego bezpieczeństwa Niemiec i miał być finansowany z budżetu państwa na rok 2002.

Założenia pakietów antyterrorystycznych były stopniowo wprowadzane drogą ustaw (*Anti-Terror Gesetze*). Kolejnymi uzupełnieniami były m.in.: ustawa o zwalczaniu terroryzmu międzynarodowego (weszła w życie 9 stycznia 2002 r., znowelizowana 10 stycznia 2007 r.)⁸, ustawa dotycząca bezpieczeństwa lotu (weszła w życie 15 stycznia 2005 r.)⁹, ustawa regulująca wymianę i pozyskiwanie informacji przez służby policyjne i wywiadowcze federacji oraz poszczególnych landów (weszła w życie 31 grudnia 2006 r.)¹⁰. Od listopada 2006 r. trwają prace nad nową regulacją przetwarzania danych teleinformatycznych, namierzania i rozpoznawania sieci informatyczno-telefonicznych wykorzystywanych przez osoby podejrzane o działalność terrorystyczną.

Zamachy z 11 września 2001 r. uwydatniły konieczność współpracy z innymi państwami w kwestiach związanych z bezpieczeństwem. Niemcy stanęły przed nowym zagrożeniem – terroryzmem międzynarodowym, którego zwalczanie wymaga aktywnego zaangażowania militarnego. Kanclerz Gerhard Schröder w swoim oświadczeniu w Bundestagu 11 października 2001 r. podkreślił, że RFN musi odejść od prowadzenia wyłącznie polityki „książeczki czekowej”. Wskazał, że w dotychczasowej działalności międzynarodowej zjednoczone Niemcy koncentrowały się przede wszystkim na środkach polityczno-dyplomatycznych i gospodarczych. Nowe wyzwania i zagrożenia dla bezpieczeństwa zmuszają RFN do przyjęcia na siebie większej odpowiedzialności – w tym militarnej – za sprawy światowe. „Walka z terroryzmem” dla niemieckiej polityki bezpieczeństwa oznacza w związku z tym zastosowanie środków militarnych. Dano temu wyraz 16 listopada 2001 r., gdy Bundestag podjął decyzję o wysłaniu 3 900 żołnierzy w ramach operacji *Enduring Freedom* do Afganistanu¹¹. Oznaczało to nowy etap w postrzeganiu bezpieczeństwa Niemiec, które musi być bronione potencjalnie na całym świecie. Niemcy odmówiły jednak

⁷ M. Medeński, P. Pietrzak, *Polityka bezpieczeństwa Niemiec w świetle zagrożeń terroryzmu międzynarodowego. Ewolucja i perspektywy*, Warszawa 2003, s. 15–19; *Neue Befugnisse für die Geheimdienste/Schärfere Bestimmungen bei der Einreise von Ausländern/Biometrische Merkmale in Pässen zulässig*, Pressemitteilung des Bundesrates 299/2001 vom 20.12.2001 (źródło: http://www.bundesrat.de/pr/pr299_01.html, marzec 2007). Zob. szerzej: A. Sokołowski, *Niemcy wobec terroryzmu międzynarodowego w XXI wieku*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2006, nr 4, s. 99–116; W. Knelangen, *Die deutsche Politik zur Bekämpfung des Terrorismus*, [w:] *Deutsche Außenpolitik. Sicherheit, Wohlfahrt, Institutionen und Normen*, red. T. Jäger, A. Höse, K. Oppermann, Wiesbaden 2007, s. 173–196.

⁸ *Gesetz zur Bekämpfung des internationalen Terrorismus (Terrorismusbekämpfungsgesetz) vom 9. Januar 2002*, „Bundesgesetzblatt” 2002, t. 1, nr 3, s. 361–395; *Gesetz zur Ergänzung des Terrorismusbekämpfungsgesetzes (Terrorismusbekämpfungsergänzungsgesetz) vom 5. Januar 2007*, „Bundesgesetzblatt” 2007, t. 1, nr 1, s. 2–9.

⁹ *Gesetz zur Neuregelung von Luftsicherheitsaufgaben vom 11. Januar 2005*, „Bundesgesetzblatt” 2005, t. 1, nr 3, s. 78–87.

¹⁰ *Gesetz zur Errichtung gemeinsamer Dateien von Polizeibehörden und Nachrichtendiensten des Bundes und der Länder (Gemeinsame-Dateien-Gesetz) vom 22. Dezember 2006*, „Bundesgesetzblatt” 2006, t. 1, nr 66, s. 3409–3415.

¹¹ 15 XI 2007 r. Bundestag przedłużył o rok udział Bundeswehry w antyterrorystycznej misji. Jednocześnie postanowiono zmniejszyć liczebność kontyngentu do 1400 żołnierzy.

udziału w interwencji przeciwko Irakowi w marcu 2003 r., decydując się tym samym na wejście w ostry spór z głównym sojusznikiem – Stanami Zjednoczonymi.

b) Wytyczne dla polityki obronnej z 2003 r.

Biorąc udział w koalicji antyterrorystycznej Niemcy sprzeciwiły się jednak interwencji zbrojnej USA (wspieranej przez Wielką Brytanię, Australię i Polskę) w Iraku. W trakcie sporów z tym związanych próbowały zredefiniować swoją pozycję na arenie międzynarodowej. W Federalnym Ministerstwie Obrony pod przewodnictwem ministra Petera Strucka opracowano Wytyczne dla polityki obronnej (*Verteidigungspolitische Richtlinien*) opublikowane 21 maja 2003 r.¹²

Pierwszy rozdział tego dokumentu skupia się na analizie zmian międzynarodowych uwarunkowań polityki bezpieczeństwa, kolejne – na zagrożeniach i wyzwaniach dla bezpieczeństwa, interesach w zmienionym środowisku międzynarodowym niemieckiej polityki bezpieczeństwa, zadaniach polityki obronnej oraz roli i zdolności Bundeswehry do udziału w operacjach międzynarodowych.

W Wytycznych kilkakrotnie podkreślono znaczenie partnerstwa transatlantyckiego dla Niemiec i zobowiązań, które niesie ze sobą udział RFN w międzynarodowych strukturach bezpieczeństwa (NATO, UE – zwłaszcza w kwestii Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony). Tak jak w pakietach antyterrorystycznych, dużo uwagi poświęcono problematyce tzw. zagrożeń asymetrycznych dla bezpieczeństwa. Wskazano, że walka z nimi wymaga aktywnej współpracy międzynarodowej i reorganizacji Bundeswehry, tak aby mogła efektywnie angażować się w operacje *out of area*. Zadania obrony pozostały nieograniczone pod względem geograficznym, a ich spektrum zostało poszerzone o akcje bojowe. Dotychczas Bundeswehra ograniczała się bowiem do operacji mających na celu utrzymywanie pokoju (*peace-keeping*).

c) Biała Księga z 2006 r.

28 kwietnia 2006 r. Federalne Ministerstwo Obrony opublikowało nową Białą Księgę dotyczącą bezpieczeństwa Niemiec i przyszłości Bundeswehry. Dokument ten rozwijał rządowy plan działania z 12 maja 2004 r., „Zapobieganie kryzysom cywilnym, rozwiązywanie konfliktów oraz zabezpieczanie pokoju” (*Zivile Krisenprävention, Konfliktlösung und Friedenssicherung*)¹³.

W porównaniu z podobnym dokumentem z 1994 r., Biała Księga koncentrowała się przede wszystkim na zagadnieniach strukturalnych i militarnych modernizacji Bundeswehry. Powtórzono, że podstawowymi interesami RFN w zakresie bezpieczeństwa i obrony są: ochrona wolności, bezpieczeństwa i dobrobytu obywateli Nie-

¹² P. Struck, *Wytyczne na temat polityki obronnej dla zakresu działania federalnego ministra obrony*, Berlin, 21 maja 2003, [w:] M. Medeński, P. Pietrzak, *op. cit.*, s. 40–64.

¹³ Tekst planu działania na stronie internetowej Federalnego Ministerstwa Spraw Zagranicznych RFN: <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/de/Aussenpolitik/FriedenSicherheit/Krisenpraevention/Uebersicht.html#12>.

mieć oraz nieprzenikliwości terytorium państwowego. Nie zmieniono zadań w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego. Natomiast sformułowano nowe, następujące zadania w sferze bezpieczeństwa zewnętrznego:

- zapobieganie konfliktom i rozwiązywanie konfliktów regionalnych,
- sprostanie zagrożeniom, które niesie ze sobą terroryzm międzynarodowy,
- zapobieganie dalszemu rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia,
- respektowanie praw człowieka oraz wzmacnianie międzynarodowego porządku na podstawie prawa międzynarodowego,
- wspieranie wolnego handlu w celu wzmocnienia dobrobytu Niemiec i przewyższenia przepaści między regionami bogatymi a biednymi¹⁴.

Biała Księga z 2006 r. potwierdza, że w dalszym ciągu podstawą bezpieczeństwa Niemiec i Europy pozostają stosunki transatlantyczne. Członkostwo Niemiec w NATO jest fundamentem ich polityki bezpieczeństwa i obrony. Bez wsparcia sojuszników oraz aktywnej współpracy z nimi, Niemcy nie będą w stanie sprostać wyzwaniom i zagrożeniom dla bezpieczeństwa we współczesnym świecie. Zwrócono również uwagę na to, że stosunki amerykańsko-niemieckie wymagają szczególnej troski, pogłębiania i konsultacji. Podkreślono, że Niemcom zależy na wzmocnieniu międzynarodowej roli Unii Europejskiej, której są członkiem, argumentując, że UE i NATO nie są konkurentami, ale mocnymi filarami bezpieczeństwa w Europie. Zadeklarowano również poparcie dla OBWE, a szczególną pozycję w procesie zapewniania pokoju na świecie zarezerwowano dla ONZ.

Dla Bundeswehry, jako najważniejszego instrumentu polityki bezpieczeństwa i obrony, wyznaczono następujące zadania: zapewnienie militarnej zdolności do działań zewnętrznych; wnoszenie wkładu na rzecz bezpieczeństwa w Europie i na świecie; zapewnianie bezpieczeństwa narodowego i zdolności do obrony; przygotowanie się do obrony sojuszników; wspieranie wielonarodowej współpracy i integracji. W dobie nowych wyzwań i zagrożeń Bundeswehra powinna być wykorzystywana przede wszystkim do zapobiegania konfliktom międzynarodowym i przewyższenia kryzysów, łącznie z walką z terroryzmem międzynarodowym; do wspierania sojuszników; ochrony Niemiec i ich obywateli; prowadzenia akcji ratowniczych i ewakuacyjnych; niesienia pomocy (w czasie klęsk żywiołowych, ciężkich wypadków oraz jako pomoc administracyjna). Podkreślono, że efektywna realizacja wymaganych zadań wymaga modernizacji struktur Bundeswehry.

W Białej Księdze z 2006 r. przewidziano, że Bundeswehra będzie mogła być użyta także na terenie Niemiec, np.: w sytuacji zagrożenia terrorystycznego. Jest to zasadnicza różnica w porównaniu z Białą Księgą z 1994 r. Do tej pory, w powojennych Niemczech sprawy wewnętrzne nie były terenem działania ich armii. Obecnie Bundeswehra ma bronić Niemców przed terrorystami, chronić dostawy surowców energetycznych, likwidować skutki lokalnych konfliktów, zapobiegać rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia oraz nieść pomoc ofiarom katastrof. Nowe działania „do wewnątrz” wynikają z zacierania się tradycyjnego rozróżnienia pojęcia bezpieczeństwa na zewnętrzne i wewnętrzne. Oba te jego aspekty przenikają się, gdy ma-

¹⁴ Bundesministerium der Verteidigung, *Weißbuch zur Sicherheit Deutschlands und zur Zukunft der Bundeswehr 2006* (źródło: <http://www.weissbuch.de>).

my do czynienia z terroryzmem międzynarodowym, przestępczością zorganizowaną, czy z zagrożeniem bronią masowego rażenia.

Cele i zadania polityki bezpieczeństwa kreślone w dokumentach programowych przyjmowanych po 11 września 2001 r. były zawierane także w kolejnych umowach koalicyjnych zawieranych przy tworzeniu rządów: przez SPD i Sojusz '90/Zieloni z 16 października 2002 r., i między CDU, CSU i SPD z 11 listopada 2005 r. Koalicja „czerwono-zielona” za fundament bezpieczeństwa zewnętrznego NATO uznawała partnerstwo transatlantyckie z USA, rozwijanie OBWE, rozszerzenie UE na Wschód, likwidację broni masowego rażenia, wzmocnienie ONZ oraz dążenie do uzyskania przez Niemcy miejsca stałego członka w Radzie Bezpieczeństwa tej organizacji¹⁵. Wielka Koalicja CDU/CSU-SPD, rządząca od jesieni 2005 r., skupiła się przede wszystkim na przezwycięzeniu ważnych wewnętrznych problemów niemieckich, którymi są: bezrobocie, zadłużenie państwa, spadek demograficzny. W dziedzinie polityki bezpieczeństwa koalicja ta opowiedziała się za kontynuacją założeń wypracowanych przez poprzednie rządy. Nowym akcentem było dążenie rządu Angeli Merkel do poprawy nadwężonych kryzysem irackim stosunków Niemiec z USA.

Kontynuacja programu reformy Bundeswehry

Przed zjednoczeniem głównymi zadaniami armii zachodnioniemieckiej była przede wszystkim obrona terytorium (*Landesverteidigung*). Bundeswehra była wyłącznie armią o charakterze obronnym, opartą na powszechnym obowiązku służby wojskowej i zakotwiczoną w NATO. Zasadę tę potwierdzono konstytucyjnie w 1968 r., w art. 87a Ustawy Zasadniczej¹⁶. Rząd niemiecki nie angażował się militarnie na arenie międzynarodowej, koncentrował się natomiast na udzielaniu pomocy humanitarnej¹⁷.

Od początku lat 90. XX w. rządząca koalicja CDU/CSU-FDP wyraźnie opowiadała się za zwiększeniem roli RFN w kwestiach utrzymania pokoju i bezpieczeństwa. Postulowano udział oddziałów Bundeswehry w misjach pokojowych ONZ, poza obszarem NATO. Stało się to możliwe po orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego z 12 lipca 1994 r., w którym Trybunał orzekł, że jednostki Bundeswehry mogą brać udział w misjach i operacjach prowadzonych poza obszarem państw członkowskich NATO, po uprzednim uzyskaniu aprobaty Bundestagu¹⁸. Od tego czasu do zadań Bundeswehry doktryna bezpieczeństwa włączyła, oprócz obrony kraju i sojuszników, udział w operacjach *out of area*.

¹⁵ Po raz pierwszy z wnioskiem o przyznanie RFN stałego miejsca w Radzie Bezpieczeństwa ONZ wystąpił oficjalnie minister spraw zagranicznych Klaus Kinkel 23 IX 1992 r. podczas obrad Zgromadzenia Ogólnego ONZ.

¹⁶ *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*, Baden-Baden 2001, s. 131–133.

¹⁷ P. Pietrzak, *Bundeswehra w operacjach międzynarodowych. Podstawy prawne, stan obecny, perspektywy*, Warszawa 2004, s. 8–10.

¹⁸ *Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. Dokumente von 1949 bis zum 1994*, Köln, 1995, s. 1071–1080. Zob. też: Ustawa o kompetencjach parlamentu odnośnie do decyzji rządu o udziale wojska w operacjach zagranicznych, uchwalona przez Bundestag 18 III 2005 r.: *Gesetz über die parlamentarische Beteiligung bei der Entscheidung über den Einsatz bewaffneter Streitkräfte im Ausland (Parlamentsbeteiligungsgesetz)*; „Bundesgesetzblatt” 2005, t. 1, nr 17.

W celu sprostania nowym wyzwaniom i zadaniom kontynuowano reformę Bundeswehry; dążono przede wszystkim do połączenia elementów armii zawodowej z powszechnym obowiązkiem służby wojskowej. W 1997 r. rząd podjął decyzję o redukcji armii do 340 tys. żołnierzy. Reorganizując armię podzielono ją – ze względu na stopień gotowości bojowej – na dwie kategorie sił zbrojnych: Siły Reagowania Kryzysowego (*Krisenreaktionskräfte* – KRK) i Główne Siły Obrony (*Hauptverteidigungskräfte* – HVK)¹⁹. Wcześniej zreformowano struktury dowodzenia, tworząc w 1994 r. w Koblencji Dowództwo Wojsk Lądowych (*Führungsstab des Heers*) oraz rok później, w Federalnym Ministerstwie Obrony Centrum Dowodzenia Bundeswehry (*Führungszentrum der Bundeswehr*), współpracujące z Dowództwem Wojsk Lądowych.

Na początku 1999 r. Rząd Federalny powołał specjalną komisję, która miała opracować raport dotyczący wspólnego bezpieczeństwa w Europie, nowych zagrożeń dla bezpieczeństwa międzynarodowego, interesów Niemiec oraz przedstawić propozycję udziału niemieckich sił zbrojnych w Europejskiej Polityce Bezpieczeństwa i Obrony. Przewodniczącym komisji został były prezydent Richard von Weizsäcker. Raport Komisji Rządu Federalnego, „Wspólne bezpieczeństwo i przyszłość Bundeswehry” (*Gemeinsame Sicherheit und Zukunft der Bundeswehr*) opublikowany został 23 maja 2000 r.²⁰ Pierwsza część, dotycząca obszernej odnowy Bundeswehry, wskazywała na podstawowe cele reformy: adekwatność struktur i wyposażenia armii niemieckiej do istniejących potrzeb i funkcjonowania w NATO. Druga dotyczyła wspólnego bezpieczeństwa w Europie. Ostatnia część raportu koncentrowała się przede wszystkim na strukturach organizacyjnych Bundeswehry, jej mobilności i zdolności do działania. Komisja zalecała transformację, proponując redukcję armii do poziomu 240 tys. żołnierzy, przy jednoczesnej rozbudowie jej sił reagowania kryzysowego do 140 tys. i ograniczenia zasadniczej służby wojskowej do 30 tys.

Równocześnie (23 maja 2000 r.) został opracowany raport „Wytyczne dla dalszych koncepcji i planów rozwoju Bundeswehry” (*Eckwerte für die konzeptionelle und planerische Weiterentwicklung der Streitkräfte*) generalnego inspektora Bundeswehry, gen. Hansa-Petera von Kirchbacha²¹. W dokumencie tym, podobnie jak w raporcie komisji Weizsäckera, przeanalizowano uwarunkowania polityki bezpieczeństwa i obrony Niemiec, zagrożenia i wyzwania dla bezpieczeństwa, zaakcentowano zagrożenia pozamilitarne oraz aktywność „państw zbójceckich”. Raport przeciwstawił się radykalnym reformom, a postulował utrzymanie armii na poziomie 290 tys. żołnierzy, której istotną część stanowiliby żołnierze zasadniczej służby wojskowej

¹⁹ KRK składały się z 50 tysięcy (od 1999 r. z 63 tys. żołnierzy zawodowych, nadterminowych i ochotników, którzy zobowiązali się do 23-miesięcznej służby). To armia operacyjna, będąca w stałej gotowości do akcji w sytuacjach kryzysowych w ramach struktur NATO, na terenie Niemiec oraz w operacjach *out of area*. 1 I 1996 r. minister obrony Volker Rühle powołał Dowództwo Sił Specjalnych (*Kommando Spezialkräfte*). Siły te weszły w skład KRK. Zadaniem Dowództwa Sił Specjalnych są przede wszystkim działania antyterrorystyczne i ewakuacja obywateli niemieckich z regionów objętych wojną. Zadania HVK to przede wszystkim obrona terytorium Niemiec oraz państw NATO, szkolenie poborowych (do 10 miesięcy) oraz rezerwistów. Stan osobowy pozostaje niepełny. T. Cymek, *Reforma Bundeswehry 2000–2001. Kontynuacja zaangażowania Niemiec w międzynarodowe struktury wojskowe*, Toruń 2003, s. 40–41.

²⁰ Szerzej zob.: *Gemeinsame Sicherheit und Zukunft der Bundeswehr* (źródło: http://www.spdfraktion.de/cnt/rs/rs_datei/0,,1663,00.pdf, XI 2007).

²¹ *Eckwerte für die konzeptionelle und planerische Weiterentwicklung der Streitkräfte* (źródło: http://www.spdfraktion.de/cnt/rs/rs_datei/0,,1664,00.pdf, XI 2007).

(85 tys., a nie, jak w raporcie „Wspólne bezpieczeństwo i przyszłość Bundeswehry” – 30 tys.). Raport von Kirchbacha wymienia cechy niemieckich sił zbrojnych, do których osiągnięcia powinna prowadzić reforma: dyspozycyjność sił, zdolność do prowadzenia wywiadu, rozpoznania i zdobywania informacji, zdolność dowodzenia, wielonarodowość, mobilność, skuteczność operacyjna, zdolność do przeprowadzenia odpowiednich działań wspierających²².

Na podstawie powyższych raportów (z maja 2000 r.) powstała koncepcja ówczesnego ministra obrony Rudolfa Scharpinga: „Bundeswehra – bezpiecznie w XXI wiek. Założenia gruntownej odnowy sił zbrojnych” (*Die Bundeswehr – sicher ins 21. Jahrhundert. Eckpfeiler für Erneuerung von Grund auf*). Została przyjęta przez rząd 14 czerwca 2000 r. Dotychczasowe Siły Reagowania Kryzysowego wraz z Głównymi Siłami Obronnymi miałyby zostać przekształcone w jednolite Siły Operacyjne (*Einsatzkräfte*), oprócz tego istniałaby Wojskowa Organizacja Podstawowa (*militärische Grundorganisation*). Reforma zakładała utrzymanie sił zbrojnych na poziomie 255 tys. żołnierzy w czasie pokoju, z których 150 tys. tworzyłyby Siły Operacyjne. Liczba poborowych wynosić miała 77 tys. Uzupełnieniem planowanych reform był dokument „Koncepcja dyslokacji baz wojskowych” (*Ressortkonzept Stationierung*) z 16 lutego 2001 r.²³ Istotnym elementem wdrażania w życie reformy było powołanie na początku lipca 2001 r. Dowództwa Operacyjnego (*Einsatzführungskommando der Bundeswehr*) odpowiedzialnego za planowanie oraz dowodzenie wszystkimi oddziałami Bundeswehry w trakcie operacji w ramach narodowych i międzynarodowych.

Reforma ministra Scharpinga służyć miała przede wszystkim stworzeniu nowego rodzaju mobilnych pododdziałów, które brałyby udział w misjach międzynarodowych poza granicami Niemiec, a także zapewnić prowadzenie skutecznych operacji własnych, sojuszniczych, europejskich oraz działań prowadzonych w doraźnie zorganizowanych koalicjach. Reforma ta potwierdza wyraźnie kontynuowanie przez RFN polityki przyjmowania na siebie coraz większej odpowiedzialności za utrzymanie bezpieczeństwa międzynarodowego.

Na podstawie „Wytycznych dla polityki obronnej” z maja 2003 r. rozpoczęto prace nad programem dalszego rozwoju niemieckich sił zbrojnych. Zadanie powierzono generalnemu inspektorowi Bundeswehry, gen. Wolfgangowi Schneiderhanowi. Wnioski w sprawie kontynuowania reform zostały upublicznione na konferencji prasowej ministra obrony Petera Strucka 13 stycznia 2004 r.²⁴ Następnie zawarto je w dokumencie „Podstawowe założenia koncepcji Bundeswehry” (*Grundzüge der Konzeption der Bundeswehr*) z 9 sierpnia 2004 r. Głównym zadaniem polityki obrony i bezpieczeństwa jest, według tej propozycji, poprawienie zdolności Bundeswehry w zakresie: 1) dowodzenia, 2) wywiadu i rozpoznania, 3) mobilności, 4) możliwości

²² Zob. szerzej: T. Cymek, *op. cit.*, s. 88–102.

²³ Dokumenty: *Die Bundeswehr – sicher ins 21. Jahrhundert, Ressortkonzept Stationierung*, dostępne na oficjalnej stronie internetowej Bundeswehry: <http://www.bundeswehr.de>. Por.: P. Pietrzak, *Polityka bezpieczeństwa...*, s. 27–28; T. Cymek, *op. cit.*, s. 105–132.

²⁴ *Punktation des Generalinspektors der Bundeswehr General Wolfgang Schneiderhan zur Pressekonferenz des Bundesministers der Verteidigung, Dr. Peter Struck am 13.01.2004, Berlin* (źródło: <http://www.bundeswehr.de>, VI 2007).

bojowych, 5) zabezpieczenia logistycznego, 6) zdolności przetrwania i ochrony sił, przede wszystkim w celu przeciwdziałania powstawaniu konfliktów oraz zapobiegania kryzysom. Oprócz działań o charakterze militarnym, Bundeswehra ma wspierać akcje ratownicze i humanitarne.

Najważniejszym zadaniem Bundeswehry jest obrona terytorium i obywateli Niemiec. Musi być ona zdolna także zarówno do uczestnictwa w operacji wielonarodowych reagowania kryzysowego, jak i do operacji wewnętrznych (przede wszystkim w akcjach ratowniczych). Udział w siłach reagowania NATO wymaga utrzymywania w stałej gotowości kontyngentu ogólnowojskowego, podobnie jest w przypadku udziału w europejskich siłach szybkiego reagowania (w ramach EPBiO). Ponadto Niemcy zadeklarowały w ramach *United Nations Standby Arrangement System* – utrzymywanie w gotowości pododdziałów transportowych, medycznych, żandarmerii, saperów, dalekiego rozpoznania-morskiego i przeciwminowego. Nowa reorganizacja Bundeswehry przewiduje trzy kategorie sił zbrojnych: siły uderzeniowe/reagowania (*Ein greifkräfte*)²⁵, siły stabilizacyjne (*Stabilisierungskräfte*)²⁶ oraz siły wsparcia (*Unterstützungskräfte*)²⁷.

Ambitne zadanie reformowania niemieckich sił zbrojnych napotyka jednak na poważne przeszkody finansowe. Między 1990 a 2001 r. środki budżetowe przeznaczone na obronę w Niemczech spadły z 57,7 mld do 46,7 mld marek, inwestycje w wojsku z 18,5 mld do 11,2 mld marek. W 2005 r. wydatki na obronę stanowiły zaledwie 1,4% produktu krajowego brutto, dla porównania: we Francji – 2,5%, Wielkiej Brytanii – 2,7%, a w USA – aż 4,1%²⁸.

Cechy i ewolucja strategii bezpieczeństwa Niemiec

Strategię bezpieczeństwa zjednoczonych Niemiec cechował „antymilitarystyczny konsensus” wyrażający się w hasle „nigdy więcej wojny” (*nie wieder Krieg*). W praktyce politycznej przejawiał się on militarnym samoograniczeniem oraz niechęcią władz

²⁵ Siły uderzeniowe przewidziane zostały przede wszystkim do prowadzenia wielonarodowych, ogólnowojskowych operacji. Stan liczbowy miały obejmować około 35 tys. żołnierzy. Kontyngent przewidziany został do akcji w ramach *NATO Response Force* oraz w siłach NATO i Unii Europejskiej uczestniczących w operacjach o najwyższej intensywności, oraz w akcjach ratowniczo-ewakuacyjnych również wewnątrz Niemiec, gdy zajdzie taka konieczność.

²⁶ Siły stabilizacyjne przewidziane zostały do prowadzenia ogólnowojskowych operacji o małej i średniej intensywności i do rozbudowanych operacji związanych z utrzymaniem pokoju. Mają liczyć około 70 tys. żołnierzy i być gotowe do udziału równocześnie w pięciu różnych operacjach (każda do 14 tys. żołnierzy). Głównymi zadaniami siły stabilizacyjnych powinno być przede wszystkim: rozdzielenie stron konfliktu, nadzorowanie warunków zawieszenia broni, eliminowanie sił naruszających pokój, realizacja zadań wynikających z nałożonego embarga, odparcie lokalnie ograniczonych ataków regularnych i nieregularnych sił przeciwko wojskom stabilizacyjnym, stworzenie warunków do odbudowy struktur państwowych i społecznych przy współdziałaniu z organizacjami rządowymi i pozarządowymi. Zob. Z. Muszyński, Z. Czarnotta, *Koncepcja rozwoju Bundeswehry* „Przegląd Informacyjno-Dokumentacyjny” 2004, nr 2, s. 83–94.

²⁷ Siły wsparcia mają za zadanie prowadzenie rozległego, ogólnowojskowego wsparcia i zabezpieczania działań wynikających z powierzonych rozkazów oraz wewnętrznego funkcjonowania Bundeswehry. W ich skład wchodzi struktury dowodzenia i szkolenia sił zbrojnych. Stan osobowy to ok. 147 500 żołnierzy. Zob.: P. Struck, *Grundzüge der Konzeption der Bundeswehr*, Berlin 2004.

²⁸ *The SIPRI Military Expenditure Database*, (źródło: http://first.sipri.org/non_first/milex.php, XI 2007).

i społeczeństwa do wysyłania wojsk do operacji wielonarodowych. Uwidoczniło się to już w czasie autoryzowanej przez Radę Bezpieczeństwa ONZ operacji represyjnej koalicji międzynarodowej kierowanej przez USA przeciwko Irakowi na początku 1991 r.²⁹ Od lipca 1992 r. RFN zaczęła się ostrożnie angażować w operacje NATO i UZE na Adriatyku w celu monitorowania sankcji nałożonych na FR Jugosławii, a od kwietnia 1993 r. w operacji „Zakaz lotu” prowadzonej nad Bośnią i Hercegowiną oraz wysłała żołnierzy do operacji pokojowej ONZ w Somalii (UNOSOM II). Wywołało to ostre sprzeciwy opozycyjnej SPD (a także koalicyjnej FDP niezgadzącej się na udział Bundeswehry w akcji w Bośni i Hercegowinie) oraz protesty społeczne³⁰. Dopiero wyrok Trybunału Konstytucyjnego z lipca 1994 r. stworzył podstawy prawne do wysyłania przez rząd wojsk do operacji poza RFN i terytorium państw sojuszniczych, ale po każdorazowym upoważnieniu Bundestagu.

Pomimo tego przyzwolenia RFN nie zaangażowała się mocno w operacje zarządzania kryzysowego. Dopiero przeprowadzona przez NATO wiosną 1999 r. „wojna o Kosowo” i zamachy terrorystyczne z 11 września 2001 r. zmusiły Niemcy do głębszej refleksji nad zaangażowaniem militarnym w świecie. Tłumaczone je jednak zasadami „nigdy więcej ludobójstwa” (*nie wieder Völkermord*) i działaniem multilateralnym, w myśl hasła „nigdy więcej same” (*nie wieder allein*)³¹.

Znaczącym etapem ewolucji niemieckiej strategii bezpieczeństwa było zaangażowanie się rządu na rzecz wypracowania przez Unię Europejską autonomicznej polityki obronnej. To właśnie podczas niemieckiej prezydencji w UE i UZE w pierwszej połowie 1999 r. wypracowano wstępne założenia Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony. Jej istota zawiera się w stworzeniu zasobów i zdolności do prowadzenia poza UE cywilnych i wojskowych operacji zarządzania kryzysowego (tzw. zadań petersberskich)³². Niemcy deklarują 20-procentowy udział w siłach reagowania kryzysowego tworzonych przez UE w ramach EPBiO.

Strategia bezpieczeństwa Niemiec obejmuje polityczne, gospodarcze, socjalne, ekologiczne oraz militarne aspekty bezpieczeństwa. Nieprzypadkowo czynnik wojskowy wymieniany jest przez kreatorów tej polityki na ostatnim miejscu, co wynika przede wszystkim z faktu, że Niemcy nie znajdują się w obliczu zagrożenia atakiem zbrojnym z zewnątrz. Obecnie granice niemieckie nie są zagrożone, Niemcy zaś są „państwem środka”, otoczonym przez sojuszników. RFN odrzuca – jak mówił podczas wykładu na uniwersytecie w Heidelbergu 27 listopada 2001 r. minister obrony Rudolf Scharping – politykę mocarstwową, związaną z użyciem przemocy militar-

²⁹ W. Pięciak, *Niemcy. Droga do normalności. Polityka zagraniczna RFN od wojny o Kuwejt do wojny o Kosowo*, Warszawa 2000, s. 27–78; Ch. Hacke, *Die Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. Von Konrad Adenauer bis Gerhard Schröder*, Frankfurt a. Mein–Berlin 2003, s. 391–399; K. Kaiser, K. Becher, *Deutschland und der Irak-Konflikt. Internationale Sicherheitsverantwortung Deutschlands und Europas nach der deutschen Vereinigung*, Bonn 1992.

³⁰ Por.: J. Puglierin, *Zwischen realistischen Interessen und moralistischem Anspruch. Eine theoriegeleitete Analyse der deutschen Außenpolitik seit 1989/90*, Hamburg 2004, s. 47–48.

³¹ Zob.: M. Z. Karádi, *Polityka Niemiec wobec KBWE/OBWE*, [w:] *Kultura bezpieczeństwa narodowego w Polsce i Niemczech*, red. K. Malinowski, Poznań 2003, s. 168; J. Puglierin, *op. cit.*; H. M. Sieg, *Deutsche Sicherheits- und Verteidigungspolitik zu Anfang des 21. Jahrhunderts*, „Kraakowskie Studia Międzynarodowe” 2006, nr 4, s. 61–77.

³² R. Zięba, *Europejska Polityka Bezpieczeństwa i Obrony*, Warszawa 2005, s. 42–51.

nej. W swojej aktywności na arenie międzynarodowej opowiada się natomiast za szeroką współpracą w organizacjach międzynarodowych (multilateralizmem), promowaniem praw człowieka i polityką dialogu³³.

Pewien związek z realizowaną przez RFN strategią bezpieczeństwa ma forsowana przez kanclerz Angelę Merkel od 2006 r. i wypracowana w Auswärtiges Amt koncepcja wzmocnienia Europejskiej Polityki Sąsiedztwa, określana jako *Nachbarschaftspolitik plus*. Głównym celem tej koncepcji jest wypełnienie próżni bezpieczeństwa, która powstała w państwach poradzieckich. Zaangażowanie UE na rzecz demokracji, rozwoju i stabilności na Ukrainie, w Mołdowie, Gruzji, Armenii, Azerbejdżanie, Białorusi ma stworzyć nową jakość w unijnej polityce sąsiedztwa. Warunkiem powodzenia polityki na rzecz wspierania reform transformacyjnych w państwach Europy Wschodniej i Kaukazu jest uzyskanie poparcia Rosji³⁴. W tym kierunku działań kanclerz Merkel mieści się przygotowana w czasie prezydentury niemieckiej w UE strategia nowego partnerstwa UE z krajami Azji Środkowej. Została ona przyjęta przez Radę Europejską w dniach 21–22 czerwca 2007 r.

Podsumowanie

Konkludując należy stwierdzić, że strategia bezpieczeństwa RFN ewoluuje. Bepośrednio po zjednoczeniu Niemcy poszukiwały dla siebie odpowiedniego miejsca na arenie międzynarodowej. Stopniowo odchodziły od polityki „książeczki czekowej”, a w 1994 r. zdecydowały się oficjalnie na udział w międzynarodowych operacjach pokojowych i stabilizacyjnych. Priorytetowym celem państwa niemieckiego jest zapewnienie bezpieczeństwa obywateli, w tym socjalnego i ekonomicznego, ale RFN przyjmuje na siebie coraz większą odpowiedzialność za pokój i bezpieczeństwo światowe. Stałym jednak elementem niemieckiej strategii bezpieczeństwa jest multilateralizm i uczestnictwo w wielostronnych strukturach międzynarodowych (NATO, UE, OBWE, ONZ).

Główne wartości polityki bezpieczeństwa Niemiec to: zagwarantowanie bezpieczeństwa państwa i obywateli, utrzymanie więzi transatlantyckiej oraz kierunek europejski. Deklarowanymi rolami RFN na arenie międzynarodowej mają być *Zivilmacht*³⁵, *Handelsstaat*³⁶ i mocarstwo europejskie³⁷. Analizując strategię bezpieczeń-

³³ R. Scharping, *Die sicherheitspolitischen Ziele Deutschlands* (źródło: http://www.ngo-online.de/gan_zes_dokument.php4?Nr=4901, VI 2007).

³⁴ Berlin entwickelt neue Nachbarschaftspolitik für die EU, „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, 3 VII 2006.

³⁵ H. W. Maull, *Zivilmacht Bundesrepublik Deutschland. Vierzehn Thesen für eine neue deutsche Außenpolitik*, „Europa Archiv” 1992, vol. 47, nr 10, s. 269–278; K. Kirste, H. W. Maull, *Zivilmacht und Rollentheorie*, „Zeitschrift für Internationale Beziehungen” 1996, nr 2, s. 181–196.

³⁶ V. Rittberger, *Machtstaat, Handelsstaat, Zivilstaat?*, [w:] *Friedenspolitik in und für Europa. Festschrift für Gerda Zellentin zum 65. Geburtstag*, red. W. Bergem, V. Ronge, G. Weißeno, Opladen 1999, s. 83–111; M. Staack, *Handelsstaat Deutschland. Deutsche Außenpolitik in einem neuen internationalen System*, Paderborn 2000.

³⁷ H.-P. Schwarz, *Die Zentralmacht Europas. Deutschlands Rückkehr auf die Weltbühne*, Berlin 1994; G. Schöllgen, *Die Macht in der Mitte Europas. Stationen deutscher Außenpolitik von Friedrich dem Großen bis zur Gegenwart*, München 2000.

stwa Niemiec, nie należy jednak tracić z pola obserwacji oczywistego faktu, że RFN, obok Francji, niezmiennie odgrywa rolę „lokomotywy”, czy „prymusa” (*Musterknabe*) integracji europejskiej³⁸. Będąc mocarstwem europejskim, działa na rzecz uczynienia z Unii Europejskiej kompleksowego i wszechstronnego aktora międzynarodowego, a więc „mocarstwa Europa”. W tym zawiera się sedno niemieckiej ogólnej strategii polityki zagranicznej i bezpieczeństwa na początku XXI wieku.

---

³⁸ W. Knelangen, *Eine neue deutsche Europapolitik für eine andere EU?*, „Aus Politik und Zeitgeschichte” 2005, nr 38–39, s. 25.